

Innhold

Forord	5
Bokas oppbygging	13
Kapittel 1	
Inkludering	19
Perspektiver på inkludering i barnehagefaglige praksiser	
ANNE-LISE ARNESEN	
Inkluderingsbegrepet – perspektiver	19
Inkludering og ekskludering	27
Inkludering og mangfold	27
Teoretiske perspektiver	30
Avsluttende kommentarer	32
Referanser	32
Kapittel 2	
Inkludering i barnehagen i lys av forskning	36
KJELL-ARNE SOLLI	
Innledning	36
Inkluderingsforskning i barnehagen	37
Barnehagen som ramme for inkludering	40
Inkludering i barnehagen	42
Interaksjon barn–barn	47
Interaksjon voksne–barn	51
Barnehagen gjør en forskjell	53
Kompetanse og samarbeid	57
Forebygging og tidlig innsats	59

Avslutning	61
Referanser	61

Kapittel 3

Inkludering i det utdanningspolitiske barnehagelandskapet . . . . .

ANNE-LISE ARNESEN

Innledning	69
Et analyseperspektiv på barnehagen og politisk styring	70
Utdanningspolitiske dokumenter med relevans for inkludering	71
Motsetninger på den utdanningspolitiske arenaen	79
Hvilke midler blir tatt i bruk for å endre barnehagens innhold og oppgaver?	83
Kan inkluderingspolitikk være et grunnlag for skjult ekskludering i kunnskapssamfunnet?	86
Avsluttende kommentarer	88
Referanser	89

Kapittel 4

De problematiske kategoriene i institusjonelle og faglige sammenhenger . . . . .

ANNE-LISE ARNESEN, TONJE KOLLE OG KJELL-ARNE SOLLI

Innledning	93
Hva er nedsatt funksjonsevne?	94
Funksjonelle definisjoner	95
Relative eller miljøbaserte definisjoner	95
Sosiale definisjoner	96
Juridiske og forvaltningsmessige definisjoner	97
Subjektive definisjoner	97
Hvilke rettigheter har barn med særlige behov og funksjonsnedsettelse i barnehagen?	97
Betydningen av definisjonene	101
Utfordringer knyttet til kategorisering	102
Kategorier som signal	102
Kategoriens forenkling i beskrivelse av individer	103
Generering av «mørkesider»	104
De favoriserte kategoriene	105

Kategoriernes ureflekterte selvfølgelighet	106
Ansvarsforskyvning.	107
Særlige rettigheter og møtets etikk	108
Avsluttende refleksjoner.	110
Referanser	111

Kapittel 5

Ideologiske spenninger mellom offentlig inkluderingspolitikk og barnehagens inkluderende praksis . . . . .

RAGNHILD ANDRESEN

Introduksjon	114
Ideologi og teori	116
Begrepsbruk og offentlig ideologi	118
Tidlig innsats	122
En inkluderende barnehage – sett fra innsiden.	125
Barn med særlige behov.	127
Spenninger kommer til uttrykk	130
Barnehagetradisjon i klemme?	133
Referanser	135

Kapittel 6

«Alle skal bli sett og hørt.» Barnehagepersonalets synspunkter på inkludering . . . . .

KJELL-ARNE SOLLI OG RAGNHILD ANDRESEN

Innledning	138
Barnehagen som inkluderingsarena – undersøkelsenes bakgrunn	139
Barnehagepersonalets forståelse og vurdering av inkludering	140
Det praktiske inkluderingsarbeidets utfordringer	144
Hvordan organisere tilbud til barn med behov for særlig hjelp og støtte?	148
Oppsummering av undersøkelsene	155
Avsluttende refleksjon	156
Referanser	159

Kapittel 7**Styrernes betydning i samarbeid om inkludering** 161

TONJE KOLLE

Innledning	161
Hvem er styrere i barnehagen, og hvilke oppgaver har de?	162
Kan en retenke styrers betydning?	163
Tverrfaglig samarbeid	164
Samarbeid med hjelpeinstansene	165
Pedagogisk ledelse	168
Barnehagens kompetanse – styrers kompetanse	169
Positivt samarbeid med PPT	172
Samarbeid med barnevernet	173
Samfunnsmandatet	175
Anerkjennelse og samarbeid.	177
Avslutning.	179
Referanser	181

Kapittel 8**Kroppens kraft. Kropp som del av inkludering og****profesjonsutøvelse i barnehagen.** 184

BENTE ULLA

Innledning	184
Kropp som del av den profesjonelle utøvelsen	186
Berit sitter på gulvet	187
Kroppen som del av prosedyrer i praksis	189
Blikkets betydning og bevegelseskraft	191
Inkludering som profesjonsutøvelse.	193
Å gjøre noen grep	195
Hendenes bevegelser og styrke.	197
Tillit og tvil i profesjonsutøvelsen	200
Sammenfatninger	202
Referanser	204

Kapittel 9**Hvordan stopp skapte nye vilkår for praksis 206**

ANN SOFI LARSEN

Innledning	206
Opprettholdelse av det eksisterende	207
Forstyrrelser av det eksisterende og det allerede kjente	209
Fortelling som utgangspunkt for å belyse tvetydigheter og kontradiksjoner	210
Fortellingen om barns lek med en dukkevogn	211
Å følge noen spor fra fortellingen	212
Kroppslige anstrengelser ved å stoppe seg selv	214
Deltakelse i betydningsbærende fellesskap	216
Erfaringers kollektive anliggende	217
Dukkevognen som får bli en eplesaftmaskin	220
Transformere, nyansere og komplisere	222
Skal vi bruke dukkevognene til eplepresser nå da, eller?	223
Referanser	225

Kapittel 10**Fellesskapets fordeler og forutsetninger – utfordringer for
den spesialpedagogiske profesjonen 229**

EVA SIMONSEN OG ANN-ELISE KRISTOFFERSEN

Praksis, press og profesjon	229
To kunnskapsregimer i barnehagen?	231
Praksisfellesskap	233
Barnehagens praksisfellesskap	235
Forventninger – en viktig forutsetning	238
Praksisfellesskap – ny giv for profesjonene	239
Inkludering krever innovasjon	242
Bak ideologiene og moteordene	244
Ekspertise på praksisfellesskap	247
Referanser	248

Kapittel 11**Å tenke på nytt om inkludering** 251

JULIE ALLAN

Innledning	251
Utfordringene for inkludering og mulighetene for nytenkning. .	251
Forskjellsfilosofier.	253
Barnehagelærere og studenter: undergravende, rasjonelle og oppfinnsomme	254
En nomadisk tilnærming til barnehage-/lærerutdanning: gjenkjennelse, brudd og reparasjon	259
Å tenke på nytt?	265
Referanser	266

Kapittel 12**Den komplekse inkluderingen og pedagogisk nærvær** 270

ANNE-LISE ARNESEN

Innledning	270
To eksempler.	274
Pedagogisk nærvær	276
Kjærlighet til menneskene – interesse og engasjement	277
Å handle med engasjement og omtanke.	278
Omsorg og dialog som grunnlag for gjensidighet.	282
Kjærlighet til livet og kunnskapen – lysvåkenhet, fantasi og engasjement	287
Avslutning.	290
Referanser	291

Forfatterpresentasjon 294**Stikkord** 298